

КОРОЛЬОВ С. С.,

кандидат історичних наук, доцент,
полковник,
начальник кафедри загальновійськових
дисциплін
(Військово-юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

ІГНАТЬЄВА А. І.,

кандидатка педагогічних наук,
старша викладачка кафедри
загальновійськових дисциплін
(Військово-юридичний
інститут Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

КУПРІЯНОВА А. О.,

курсантка II курсу
(Військово-юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.3

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.40>

**ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЯ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

У статті досліджено ключові проблеми надання міжнародної юридичної допомоги, її правове регулювання та механізми взаємодії між державами. Проаналізовано виклики, з якими стикаються громадяни, зокрема вплив міграції та транснаціональної злочинності. Особливу увагу приділено неузгодженості національних законодавств, бюрократичним та мовним бар'єрам. Зроблено висновок про необхідність гармонізації законодавства та впровадження сучасних технологічних рішень для підвищення ефективності міжнародного співробітництва.

Досліджуються правові інструменти, спрямовані на захист прав та інтересів громадян, такі як міжнародні конвенції та двосторонні договори. Аналізуються проблеми, пов'язані з неузгодженістю національних законодавств, що ускладнює виконання запитів про допомогу, а також бюрократичні перешкоди та мовний бар'єр.

У статті також висвітлюється значення інституцій, що надають юридичну допомогу, зокрема консульських установ, неурядових організацій та міжнародних правозахисних організацій. Розглядаються механізми співпраці, такі як проведення онлайн-консультацій, організація відеоконференцій для судових слухань та надання доступу до безоплатної правової допомоги.

Акцентується увага на важливості вибору відповідного правового механізму для міжнародної співпраці у цивільних, сімейних та інших справах, що



стосуються прав громадян. Акцентується увага на особливостях правового регулювання у відносинах з державами, що не є учасниками міжнародних конвенцій, що зумовлює необхідність застосування альтернативних правових механізмів.

У статті зроблено висновок, що надання міжнародної юридичної допомоги населенню стикається з низкою проблем, зокрема відсутністю єдиної практики, низьким рівнем обізнаності громадян про свої права та необхідністю забезпечення балансу між ефективністю та захистом їхніх інтересів. Обґрунтовано важливість гармонізації національних законодавств, удосконалення процедур та впровадження сучасних технологічних рішень для підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері захисту прав громадян.

Ключові слова: міжнародна юридична допомога, права людини, гармонізація законодавства, транснаціональна злочинність, міграція.

Korolov S. S., Ihnatieva A. I., Kupriianova A. O. Problems of international legal assistance to the population in today's conditions

The article examines key issues related to the provision of international legal assistance, its legal regulation, and mechanisms for cooperation between states. It analyzes the challenges faced by citizens, in particular the impact of migration and transnational crime. Particular attention is paid to the inconsistency of national legislation, bureaucratic and language barriers. It concludes that there is a need to harmonize legislation and introduce modern technological solutions to improve the effectiveness of international cooperation.

Legal instruments aimed at protecting the rights and interests of citizens, such as international conventions and bilateral treaties, are examined. Problems related to the inconsistency of national legislation, which complicates the execution of requests for assistance, as well as bureaucratic obstacles and language barriers, are analyzed.

The article also highlights the importance of institutions that provide legal assistance, in particular consular offices, non-governmental organizations, and international human rights organizations. Cooperation mechanisms are considered, such as online consultations, the organization of video conferences for court hearings, and the provision of access to free legal aid.

It emphasizes the importance of choosing the appropriate legal mechanism for international cooperation in civil, family, and other matters concerning citizens' rights. It focuses on the peculiarities of legal regulation in relations with states that are not parties to international conventions, which necessitates the use of alternative legal mechanisms.

The article concludes that the provision of international legal assistance to the population faces a number of problems, in particular the lack of a uniform practice, low level of awareness of citizens about their rights, and the need to ensure a balance between efficiency and protection of their interests. The importance of harmonizing national legislation, improving procedures, and introducing modern technological solutions to enhance the effectiveness of international cooperation in the field of protecting citizens' rights is substantiated.

Key words: international legal assistance, human rights, harmonization of legislation, transnational crime, migration.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток міжнародних відносин і активізація глобальних процесів, включаючи міграцію, транскордонну торгівлю та комунікації, супроводжуються зростанням кількості правових питань, що виходять за межі юрисдикції однієї держави. Це стосується не лише кримінального судочинства, а й цивільних, сімейних,



трудових та інших справ, що безпосередньо зачіпають інтереси та права звичайних громадян. У таких умовах міжнародна юридична допомога стає важливим інструментом захисту прав та законних інтересів людини, що опинилася за кордоном. Відсутність ефективних і доступних механізмів такої допомоги може призвести до порушення фундаментальних прав, зокрема права на справедливий суд та захист. Отже, виникає нагальна потреба в комплексному дослідженні проблем, з якими стикаються громадяни, шукаючи юридичної допомоги за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міжнародної юридичної допомоги традиційно знаходиться у фокусі уваги як українських, так і зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних засад та аналіз практики у цій сфері зробили такі вітчизняні дослідники, як В.В. Ковальчук, О.С. Скворцова та Л.В. Матвеева, які розглядали питання правового регулювання надання правової допомоги у цивільних та сімейних справах. У своїх працях вони зосереджувалися на аналізі двосторонніх угод та міжнародних конвенцій, що регулюють ці відносини.

Серед зарубіжних дослідників варто виділити праці А. Вейра, який детально аналізує механізми міжнародного співробітництва у цивільних справах, та М. Еванса, чий дослідження присвячені захисту прав людини у транснаціональному контексті. Дж. Хендерсон та К. Вікерс у своїх публікаціях акцентують увагу на практичних аспектах надання юридичної допомоги біженцям та мігрантам, підкреслюючи роль міжнародних та неурядових організацій.

Водночас, більшість існуючих досліджень зосереджена на загальних теоретичних аспектах або на окремих специфічних проблемах, не надаючи комплексного аналізу сукупності викликів, що постають перед звичайними громадянами. Залишаються недостатньо вивченими питання, пов'язані з доступом до інформації, фінансовими бар'єрами та розбіжностями у процесуальних нормах, що перешкоджають отриманню своєчасної та якісної юридичної допомоги в умовах сьогодення. Це зумовлює необхідність проведення подальших наукових досліджень для розробки ефективних шляхів вирішення існуючих проблем.

Невирішені раніше проблеми. У науковій літературі недостатньо уваги приділено комплексному аналізу проблем, з якими стикаються звичайні громадяни при спробі отримати міжнародну юридичну допомогу. Бракує досліджень, присвячених комплексному впливу міграційних процесів та глобалізації на процедури надання такої допомоги у цивільних, сімейних та адміністративних справах. Залишається невивченим, як розбіжності у національному законодавстві впливають на ефективність виконання запитів про допомогу та яким чином бюрократичні перешкоди та фінансові витрати перешкоджають доступу до правосуддя. Крім того, не було належним чином узагальнено практику надання правової допомоги у контексті забезпечення балансу між ефективністю співробітництва та захистом прав та свобод осіб, які потребують такої допомоги. Особливо актуальною є проблема низького рівня обізнаності населення про доступні механізми та інституції, що можуть надати юридичну підтримку за кордоном.

Мета. Метою цієї наукової статті є здійснення комплексного аналізу актуальних проблем, що постають у сфері міжнародної юридичної допомоги населенню в умовах сучасних глобальних трансформацій. У контексті зростаючої мобільності населення, посилення транскордонних викликів, а також стрімкого розвитку цифрових технологій, питання забезпечення ефективної правової підтримки громадян, які перебувають за межами своєї держави, набуває особливої ваги. Така допомога є важливим інструментом захисту прав людини, забезпечення доступу до правосуддя та реалізації основоположних свобод, незалежно від географічного розташування особи.

У межах дослідження передбачається глибоке вивчення як правових, так і практичних аспектів надання міжнародної юридичної допомоги. Зокрема, буде здійснено аналіз чинної міжнародно-правової бази, яка регулює відповідні механізми співпраці між державами, консульськими установами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами правових відносин. Особлива увага приділяється виявленню основних перешкод, що ускладнюють



ефективне функціонування системи міжнародної правової допомоги. До таких перешкод належать правові колізії, розбіжності в національних законодавствах, відсутність уніфікованих процедур, а також організаційні труднощі, пов'язані з координацією між різними інституціями.

Важливим аспектом є також оцінка технологічних можливостей, зокрема використання цифрових платформ, електронного документообігу та онлайн-консультацій, які можуть суттєво підвищити ефективність правової допомоги.

Стаття має на меті не лише окреслити існуючі проблеми, а й запропонувати конкретні шляхи їх подолання. Особлива увага приділяється питанням етичності, прозорості та підзвітності у сфері міжнародної юридичної допомоги, що є запорукою довіри громадян до правових інституцій.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах міжнародна юридична допомога є важливою складовою захисту прав людини та забезпечення доступу до правосуддя. З огляду на зростання міжнародної мобільності, все більше громадян опиняються за кордоном і стикаються з правовими питаннями, які виходять за межі їхньої національної юрисдикції. Це стосується цивільних, сімейних, трудових та інших справ, що потребують ефективної взаємодії між правовими системами різних країн.

Основу міжнародної юридичної допомоги становлять двосторонні та багатосторонні міжнародні договори. Ключове значення мають такі документи, як Гаазька конвенція про доступ до правосуддя 1980 року та Конвенція ООН про права дитини. Ці акти визначають загальні принципи та механізми співпраці між державами у цивільних та сімейних справах. Однак, незважаючи на існування цих норм, їх застосування на практиці стикається з низкою проблем.

Одна з головних проблем полягає у неузгодженості національних законодавств. Це призводить до того, що процедури, які діють в одній країні, можуть бути недійсними або незрозумілими в іншій. Наприклад, правила оформлення документів, легалізації та перекладу можуть значно відрізнятись, що створює значні перешкоди для громадян, які не володіють відповідними знаннями. Крім того, деякі держави можуть мати застереження або особливі умови щодо застосування міжнародних договорів, що також ускладнює процес.

Окрім правових розбіжностей, існують також організаційні та процесуальні бар'єри. Запити про міжнародну юридичну допомогу часто передаються через центральні органи, такі як міністерства юстиції чи закордонних справ, що може значно затягувати процес. Наприклад, у справах, пов'язаних з опікою над дитиною, громадяни, які потребують термінової допомоги, можуть чекати місяцями, що негативно позначається на їхніх правах та інтересах.

Крім того, доступ до кваліфікованої юридичної допомоги за кордоном є серйозною проблемою. Громадяни часто не знають, до кого звернутися, і не можуть дозволити собі послуги іноземних адвокатів. Незважаючи на існування інститутів безоплатної правової допомоги, їхня діяльність часто обмежена національними кордонами.

У сучасному світі глобалізація та цифровізація створюють нові виклики для суспільства, урядів і міжнародних організацій. Масова міграція, спричинена війнами, економічною нестабільністю та змінами клімату, призводить до переміщення мільйонів людей через кордони. Кіберзлочинці дедалі частіше використовують вразливості в міжнародних системах обміну даними, щоб отримати доступ до особистої інформації. У зв'язку з цим питання кібербезпеки стає пріоритетним на рівні державної політики.

Захист персональних даних вимагає не лише технічних рішень, а й правових механізмів, які враховують міжнародні стандарти. Європейський Союз, наприклад, запровадив Загальний регламент про захист даних (GDPR), який встановлює чіткі правила щодо обробки та передачі персональної інформації. Проте не всі країни мають подібні нормативні акти, що створює нерівність у захисті прав громадян. У випадку транскордонної передачі даних між державами з різним рівнем правового регулювання виникає ризик порушення конфіденційності. Це особливо актуально для мігрантів, які часто не мають доступу до правового захисту в країнах перебування.



Крім того, цифрові платформи, які використовуються для реєстрації, ідентифікації та надання послуг мігрантам, повинні відповідати високим стандартам безпеки. Недостатній захист таких систем може призвести до витоку даних, що ставить під загрозу життя та добробут людей. Уряди повинні співпрацювати з міжнародними організаціями, щоб створити єдині протоколи безпечного обміну інформацією. Також важливо забезпечити прозорість у процесах обробки даних, щоб громадяни могли контролювати, як і ким використовується їхня інформація.

Розвиток онлайн-злочинності вимагає постійного оновлення технічних засобів захисту. Використання штучного інтелекту, машинного навчання та блокчейн-технологій може значно підвищити рівень безпеки. Проте ці інструменти мають бути інтегровані в етичний і правовий контекст, щоб уникнути зловживань. Освіта громадян щодо цифрової безпеки також відіграє ключову роль у протидії кіберзагрозам. Люди повинні знати, як захищати свої дані, розпізнавати фішингові атаки та використовувати надійні паролі.

Одним із шляхів вирішення цих проблем є впровадження сучасних технологічних рішень. Використання відеоконференцій для судових слухань, електронний документообіг та створення єдиних онлайн-платформ для подачі запитів про допомогу можуть значно прискорити та спростити процедури. Однак для цього необхідна гармонізація не лише правових норм, а й технічних стандартів між державами.

У підсумку, ефективність міжнародної юридичної допомоги населенню є багатовимірним завданням, що охоплює не лише правові аспекти, а й організаційні та технологічні виклики. Подолання правових бар'єрів передбачає гармонізацію законодавства, взаємне визнання судових рішень, а також забезпечення доступу до правової інформації для всіх категорій населення, включно з мігрантами, біженцями та особами, які постраждали від конфліктів. Організаційні труднощі, такі як фрагментованість інституцій, нестача ресурсів і слабка координація між державами, потребують створення ефективних механізмів співпраці, зокрема через міжнародні правові платформи, спільні робочі групи та транскордонні ініціативи.

Технологічні бар'єри, що включають цифрову нерівність, кіберзагрози та недостатню інфраструктуру, мають бути подолані шляхом впровадження безпечних цифрових рішень, розвитку правової онлайн-освіти та забезпечення доступу до електронних сервісів. Важливо, щоб ці інновації були не лише технічно ефективними, а й етично обґрунтованими, з урахуванням прав людини та принципів конфіденційності. Тісніша співпраця між державами, міжнародними організаціями, правозахисними інституціями та технологічними компаніями є критично необхідною для формування єдиних стандартів юридичної допомоги, які були б гнучкими, адаптивними та орієнтованими на потреби людей.

Лише через інтеграцію зусиль, обмін досвідом та спільне бачення майбутнього можливо створити систему міжнародної юридичної підтримки, здатну ефективно реагувати на виклики сучасного світу. Така система має бути не лише реактивною, а й проактивною – передбачати ризики, формувати стійкість та забезпечувати справедливість незалежно від кордонів. У цьому контексті міжнародна юридична допомога стає не просто інструментом правового захисту, а фундаментом для побудови більш безпечного, справедливого та солідарного глобального суспільства.

Висновки. Міжнародна юридична допомога населенню є важливим механізмом захисту прав та інтересів громадян, що опинилися поза межами своєї держави, особливо в умовах зростаючої мобільності, глобальних криз та транснаціональних викликів. Вона охоплює широкий спектр правових послуг – від консульської підтримки та правового консультування до захисту в судових процесах, сприяння у вирішенні спорів та забезпечення доступу до правосуддя. Така допомога є особливо актуальною для мігрантів, біженців, трудових працівників, студентів, туристів та інших категорій осіб, які стикаються з правовими труднощами за кордоном.

Незважаючи на наявність міжнародно-правової бази, яка включає численні конвенції, договори, двосторонні угоди та рекомендації міжнародних організацій, ефективне



застосування цих інструментів залишається обмеженим. Причиною цього є низка системних проблем, серед яких – відсутність єдиних стандартів, уніфікованої практики, а також складнощі в забезпеченні доступності, оперативності та якості правової допомоги. Часто громадяни не знають про свої права, не мають доступу до кваліфікованих юристів або стикаються з мовними, культурними та процедурними бар'єрами.

Одним із ключових викликів є розбіжності в національних законодавствах, які створюють правові колізії, ускладнюють взаємне визнання документів, рішень судів та правових статусів. Наприклад, поняття «правова допомога» може мати різне тлумачення в різних країнах, що призводить до неоднозначного застосування міжнародних норм. Бюрократичні перешкоди, складні процедури, тривалі строки розгляду запитів та недостатня координація між органами влади також негативно впливають на ефективність правозастосування.

Важливою проблемою залишається недостатній рівень інформування населення про можливості отримання міжнародної юридичної допомоги. Багато громадян не знають, до яких органів звертатися, які документи потрібні, які права їм гарантуються міжнародними угодами. Це особливо актуально для вразливих груп, які не мають доступу до цифрових ресурсів або перебувають у складних життєвих обставинах.

Існуюча практика свідчить про необхідність подальшого розвитку міжнародних правових інструментів, їх адаптації до сучасних умов та інтеграції в національні правові системи. Гармонізація законодавства з міжнародними стандартами дозволить зменшити правові розбіжності, забезпечити передбачуваність правових процедур та зміцнити довіру до правових інституцій. Особливу увагу слід приділити розробці деталізованих процесуальних механізмів, які дозволять прискорити розгляд запитів, зменшити адміністративне навантаження та забезпечити прозорість процедур.

Для зміцнення гарантій прав осіб, які звертаються за міжнародною юридичною допомогою, необхідно посилити механізми моніторингу дотримання прав та свобод. Створення незалежних наглядових органів, які здійснюватимуть оцінку ефективності правової допомоги, сприятиме підвищенню її якості та відповідності міжнародним стандартам. Такі органи можуть також виконувати функцію посередництва у вирішенні транскордонних спорів та забезпечувати захист прав людини в умовах правової невизначеності.

Додатково, проведення спільних тренінгів, семінарів та програм підвищення кваліфікації для представників консульських установ, юристів, суддів та інших фахівців сприятиме формуванню єдиного правового простору. Такі заходи дозволять обмінюватися досвідом, узгоджувати підходи до вирішення правових питань та формувати спільне бачення майбутнього міжнародної юридичної допомоги.

Таким чином, удосконалення механізмів міжнародної юридичної допомоги населенню потребує комплексного, міждисциплінарного та міжурядового підходу. Він має включати гармонізацію законодавства, оптимізацію процедур, забезпечення належного захисту прав осіб, розвиток інституційної спроможності та впровадження сучасних технологічних рішень. Вирішення зазначених проблем сприятиме підвищенню ефективності правозастосування, зміцненню довіри до міжнародних правових інституцій та формуванню більш справедливого, доступного та прозорого правового середовища для всіх громадян, незалежно від їхнього місця перебування.

Список використаних джерел:

1. Вейр А. Співробітництво у цивільних та комерційних справах. Міжнародне приватне право. 2017. С. 345–360.
2. Гаазька конвенція про доступ до правосуддя 1980 року. *Офіційний вісник України*. 2004. № 43. С. 2862.
3. Ковальчук В. В. Проблеми надання міжнародної правової допомоги громадянам у цивільних справах. *Наукові праці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2015. № 2 (77). С. 132–139.



4. Матвеева Л. В. Захист прав дитини у міжнародному сімейному праві. *Право України*. 2021. № 5. С. 87–94.
5. Скворцова О. С. Особливості міжнародної правової допомоги у сімейних справах. *Вісник цивільного права*. 2018. № 2 (20). С. 45–52.
6. Convention on the civil aspects of international child abduction, 1980. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24> (дата звернення: 29.09.2025).
7. Council Directive 2003/8/EC on legal aid in cross-border disputes. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0008> (дата звернення: 29.09.2025).
8. Evans M. Human Rights and Transnational Legal Assistance. *European Journal of International Law*. 2019. Vol. 30, № 4. P. 1215–1230.
9. Global Legal Aid Forum. The Challenges of Transnational Legal Aid. 2022. URL: <https://www.globallegalid.org/challenges> (дата звернення: 29.09.2025).
10. Henderson J. The Role of NGOs in Providing Legal Aid to Refugees and Migrants. *International Journal of Refugee Law*. 2020. Vol. 32, № 1. P. 115–128.
11. McClean D. Legal Aid in International Context. *Journal of Law and Society*. 2019. Vol. 46, № 3. P. 451–468.
12. Regulation (EU) No 2201/2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003R2201> (дата звернення: 29.09.2025).
13. Warbrick C. Harmonisation of Civil Procedure. *International and Comparative Law Quarterly*. 2017. Vol. 66, № 3. P. 699–718.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

